

Short Cycle HE in Portugal (en Ierland): Dat is wel even iets om over na te denken... in de internationale context...

De verdere invoering van de Ad-opleiding in ons land loopt goed. Maar ook dan kan het nog steeds handig zijn om te bezien hoe elders in Europa in diverse andere landen wordt omgegaan met de Short Cycle Higher Education (SCHE) – zoals binnen de European Higher Education Area (EHEA)¹ de kwalificatie van 90 tot 120 EC wordt genoemd. Dat is dus onze Associate degree, en die is net als in veel andere landen te positioneren op niveau 5.

Met het oog op 'het gluren bij de burens' - zoals de Vlamingen zeggen – schoof recentelijk een kleine delegatie aan bij een seminar in Porto, om te horen hoe de SCHE zich een plek in het Portugese systeem heeft verworven. Tevens werd in een presentatie aldaar ingegaan op ontwikkelingen in Ierland, om een aantal zaken verder in een internationale context te plaatsen.

Nou, dat was interessant. Er is sprake van een spectaculair succes in Portugal, gelet op de aantallen studenten. Dat is het vermelden waard. Maar daarnaast was het best onthullend om te merken hoe er in de nationale context 'vrijelijk' wordt omgesprongen met het (internationale) begrip SCHE. Het seminar liet zien dat we op de juiste wijze in ons land de Ad scherp, transparant en studentgericht hebben ontwikkeld en ingevoerd – en daar mogen we best trots op zijn.

De Portugezen hebben vanaf de start in 2014 met de nationale SCHE in hun aanpak en positionering diverse keuzes gemaakt die op zichzelf logisch klinken maar vervolgens hebben geleid tot een situatie die internationaal tot veel verwarring leidt – of kan leiden. Die uitkomst was best te voorkomen geweest als de overheid zich beter had georiënteerd op de Europese ontwikkelingen rond deze kwalificatie in het hoger onderwijs.

Anders gezegd, de Portugese aanpak zorgt alleen maar voor onduidelijkheid en gaat zeker in de internationale context tot grote verwarring leiden. Bij dat laatste moet je denken aan de consequenties voor het uitwisselen van studenten en de wijze waarop studenten uit Portugal eventueel in andere landen verder willen studeren.

Hieronder wordt een en ander op een rijtje gezet. Het laatste deel is ingeruimd voor een korte beschouwing van de Ierse ontwikkelingen. Ook daar moet in de komende tijd aan de SCHE worden gesleuteld², gelet op de status van dit niveau in het Ierse systeem.

Invoering Short Cycle Higher Education in Portugal

Onze eigen Associate degree is in 2006 gestart, met pilots. Dat was al zeer snel nadat de SCHE in 2005 voor het eerst aandacht kreeg binnen het Europese hoger onderwijs, met alle randvoorwaarden die toen ook al voor de Bachelor en Master golden. Nederland heeft die zaken meegenomen in de vormgeving, om helder te communiceren dat de Ad een plek binnen het hoger onderwijs

¹ Al hebben veel mensen het nog steeds over 'het Bolognaproces', intussen gaat het formeel om de EHEA. Zie voor alle achtergrondinformatie: www.ehea.info.

² Deze ontwikkelingen vormen mede input voor de conferentie van CHAIN5 op Malta, op 9 en 10 december. Het overkoepelende thema is het komen tot een internationale indeling voor kwalificaties op de niveaus 5 en hoger. Daarmee kunnen leerwegen flexibeler worden, met gebruikmaking van meerdere sectoren en samenwerking tussen instituten die in die verschillende sectoren kwalificaties aanbieden.

verdient. Veel andere landen hebben evenwel de Europese ontwikkelingen afgewacht, om allerlei redenen, en soms ook met het idee om er niet (of nooit) aan te beginnen, zoals Duitsland.

In Portugal is de Short Cycle in 2014 formeel ingevoerd. Tenminste, men heeft dit begrip gebruikt om een nieuwe kwalificatie in te voeren zonder ervoor te zorgen dat werd voldaan aan alle randvoorwaarden die in de Europese besluitvorming zijn opgenomen. Kennelijk moet er sprake zijn geweest van een poging om te komen tot een compromis, gelet op de machtsverhoudingen in het hoger onderwijs en gehoord hebbende de mening van allerlei betrokken partijen en organisaties. Maar dat alles wel met alle gevolgen van dien... vandaag de dag duidelijk te merken.

Portugal kent net als veel landen een binair stelsel voor het hoger onderwijs. Er zijn universiteiten voor het academische onderwijs en hogescholen die een professionele insteek hebben, met als Engelse naam: Polytechnic (Institute). Dus geen University of Applied Sciences zoals in Nederland en diverse andere landen, of University College (zoals in Vlaanderen).

Gelet op het karakter van de SCHE werd ervoor gekozen deze alleen te laten aanbieden door de Polytechnics – net zoals in Nederland de Ad-opleiding alleen bij het hbo is terug te vinden. Dat is een logische keuze. Ook werd besloten om de omvang in de wetgeving 120 EC te laten zijn, met vier semesters – waarvan er een bestemd is voor de stage (internship). Op basis daarvan is er sprake van financiering door de overheid van de bekostigde instellingen.

Tot zover alles goed. Maar vervolgens werd afgeweken van de Europese insteek door onder meer de volgende zaken vast te leggen:

- Als Portugese naam voor de SCHE werd gekozen voor 'Cursos Technicos Superiores Profissionais', letterlijk in het Nederlands: 'Hogere Beroepsgerichte Technische Cursus'.
- Vervolgens werd vastgesteld dat deze 'CTeSP' leidt tot het behalen van een 'diploma'.
- Dat wil zeggen dat de afgestudeerde geen 'graad' mag gebruiken zoals dat wel gebeurt bij degenen die niveau 6, 7 of 8 in Portugal bereiken.
- Een zeer belangrijk punt is dat de accreditatie en de evaluatie van de CTeSP niet vallen onder de organisatie voor de niveaus 6 en hoger, maar dat ze zijn neergelegd bij de directie hoger onderwijs van het ministerie – dus bij de overheid.
- Tevens betekent deze insteek dat het niet gaat om het gebruik van de Dublin Descriptoren, dus dat er niet wordt voldaan aan alle eisen ten aanzien van het niveau zoals die binnen de EHEA aan een graad worden gesteld (formeel is dat een 'cyclus', maar binnen de Europese afspraken worden de cycli vertaald naar graden).

Op basis daarvan werd in het Portugese hoger onderwijs met deze CTeSP een behoorlijk 'wezensvreemd' element ingebouwd. De status van de 'Cursos' als een vorm die past bij het internationale begrip SCHE wordt voor de buitenwacht afgedekt door de korte duur van het programma (korter dan de Bachelor) en het feit dat een instelling voor hoger onderwijs, de Polytechnic, de aanbieder mocht zijn³. Je kunt dus stellen dat de indruk wordt gewekt dat de overheid invulling geeft aan de Europese aanbeveling om ook een SCHE te hebben, maar dat het bij nader inzien het eigenlijk gaat om een ander type kwalificatie...

Op basis van de Europese afspraken en de te hanteren descriptoren is in het algemeen een SCHE-opleiding zodanig in het systeem in te bedden dat er sprake is van een programma dat te zien is als 'within or linked to the Bachelor', in algemene zin. In Portugal is het op zich wel een zelfstandig

³ In principe is het zo dat de SCHE deel uitmaakt van de European Higher Education Area, en daarmee dus onderworpen is aan de volgende criteria:

- Verzorgd door een instelling voor hoger onderwijs (kan ook een onderdeel zijn een samenstel van instellingen, onder een bestuur)
- Voldoet aan de Dublin Descriptoren voor de SCHE
- Accreditatie door dezelfde organisatie als voor de Bachelor, Master en Doctorate
- Beoordeeld op basis van de European Standards and Guidelines voor de Quality Assurance
- Programma van 90 tot 120 ects
- Zodanig opgezet dat de SCHE 'is linked to or within the first cycle', dus niveau 6 dan wel de Bachelor
- Leidt tot een erkend diploma/getuigschrift, en als er graden zijn voor de niveaus 6 en hoger, dan ook voor de SCHE.

programma, maar de doorstroom naar de Bachelor kan alleen maar plaatsvinden binnen de eigen instelling gezien de wijze waarop het programma is gebaseerd op de eigen aanpak, dus er bestaat geen nationale regeling voor de mogelijkheden om ergens anders in het land verder te studeren voor een Bachelor.

Snelle stijging ingeschreven studenten

Bovenstaande beschouwing is te zien als een kritische beschouwing. We komen erop terug. Wel bleek al snel in 2014 dat de SCHE, dus de CTeSP, in een duidelijke behoefte voorziet. Na de start met zo'n 350 studenten in 2014 steeg het aantal studenten dat voor de eerste keer staat ingeschreven naar een kleine 10.000 in 2018, en met meer dan 15.500 studenten in totaal. Soms is bij een Polytechnic het aantal CTeSP-studenten 20% van het totaal.

Dit toont duidelijk de behoefte aan deze kwalificatie aan – al is niet helder of die instroom ten koste gaat van de Bachelor. De studenten komen vooral uit het secundair beroepsonderwijs en de aansluiting op de ho-instellingen voor die doelgroep was sowieso lastig.

Ook veel meer Polytechnics grepen hun kans en het aanbod is nu zeer divers, voor alle sectoren. Het aantal studenten is 6% van de nieuwe instroom, dus van het cohort van studenten die voor het eerst naar het hoger onderwijs gaan.

Men verwacht dat het aantal nog blijft toenemen, gelet op het succes van de CTeSP en de mogelijkheden die studenten voor zichzelf zien. Zo'n 54% van de gediplomeerden gaat verder met een Bachelor, maar zoals aangegeven, alleen binnen de eigen instelling aangezien men allemaal een eigen insteek kent, met een regionale invulling.

Dus wat betreft de aantallen ingeschrevenen kan worden gesproken van een behoorlijk succes. Ook dat nieuwe doelgroepen deze route naar een Bachelor kunnen gebruiken, is een situatie die is toe te juichen. Maar...

Private insteek en invloed bedrijfsleven

Het merendeel van de Polytechnics in Portugal is privaat. Er zijn wel diverse publiek bekostigde instellingen, als totale groep vallend onder de nationale accreditatie, maar kennelijk is de overheid van mening dat juist de professionele benadering de mogelijkheden om de banden met het bedrijfsleven aan te halen, een stuk groter maakt. Maatwerk is van belang en met een commerciële aanpak zijn de mogelijkheden daarvoor veel beter.

Daarom heeft het ministerie in 2014 besloten dat de CTeSP nadrukkelijk dient te worden opgesteld in samenspraak met het bedrijfsleven. De leeruitkomsten worden bepaald door de bedrijfstakken, grote werkgevers en andere organisaties die deze opleiding kunnen gebruiken om jongeren binnen te halen en te scholen. Het werkveld bepaalt dus nadrukkelijk in samenspraak met de ('eigen') Polytechnic wie wat doet en hoe.

Bij het seminar was het na de inleidingen vanuit de landelijke vereniging voor de Polytechnics met alle achtergrondinformatie, gericht op het laten zien dat er aan de SCHE wordt gewerkt, daarom tijd voor een succesverhaal over de CTeSP. En daarmee sloeg bij het internationale publiek met SCHE-experts heel concreet de vertwijfeling toe, overgaand in verbazing met betrekking tot de positionering van dit programma en de bruikbaarheid in de internationale setting.

Dat beeld werd opgeroepen aan de hand van presentaties van een directeur van een Polytechnic, de manager van de bedrijfsacademie van een internationaal bedrijf rond consultancy, advies e.d. – hier aan te duiden met 'bedrijf D.' - en een student van de Polytechnic, tevens werknemer bij D. Uiteraard wezen ze op de unieke samenwerking tussen de instelling en de trainingsafdeling van D, met als naam: D.Academy. Maar vervolgens werden de details onthuld van het programma:

- D. neemt de studenten in dienst voor de tijd van de studie, maar de status is in de praktijk die van werknemer.
- D. betaalt de collegegelden voor deze studenten en andere bijkomende kosten.
- Het programma duurt 3 jaar, zonder gebruik van studiepunten, gelet op de leeruitkomsten.
- Het eerste semester is volledig bestemd voor onderwijs. De volgende semesters zijn er voor werken en 1 dag naar school. Het laatste semester is alleen bestemd voor werk (denk aan 'een stage' of 'afstudeeropdracht' voor D.).
- Diverse modules worden verzorgd door medewerkers van D, op basis van hetgeen voor D van belang is (er is een lijst met verplichte thema's).

- Er is geen directe relatie (synergie) tussen het werken en leren. Het leren betreft op zichzelf staande cursussen, dus ter ondersteuning. Het eerste semester is bedoeld voor bepaalde basiskennis om bij D. aan de slag te kunnen gaan.
- D. heeft het bij deze opleiding over: Academische scholing en Professionele beroepsuitoefening. Er is evenwel geen universiteit bij betrokken, dus dit is een onjuist gebruik van de status. Vooral dit punt leidde tot veel 'onrust' bij de aanwezigen.
- Er werd gemeld dat de studenten hiermee een 'degree' verdienen. Maar dit werd door de organisatoren al snel gecorrigeerd na vragen uit het publiek: het levert een CTeSP-diploma op.

De conclusie kan niet anders zijn dat de private markt deze vorm heeft aangegrepen om een zekere status aan een 'bedrijfsopleiding' te koppelen, en dat de Polytechnics, samen met de overheid, de introductie van de SCHE in Europa gebruiken om er een internationale (en niet beschermde) naam aan mee te geven.

Tevens is deze opleiding niet gekoppeld aan niveau 5 van het Portugese Kwalificatieraamwerk, gelet op de eisen die daarbij in formele zin aan de procedure worden gesteld – als SCHE. Het bedrijfsleven heeft duidelijk aangegeven niet op deze koppeling te zitten wachten, en neemt liever zelf het voortouw.

De uiteindelijke mening van de experts in de zaal was dat dit geen goede ontwikkeling is als het erom gaat de SCHE een plek in Europa te geven. De aanbeveling aan de Portugese betrokkenen kan zijn om het te zien als 'Vocational-Professional Education (Higher VET at level 5 – wel een formele opleiding). Of om er een niet-formeel Bedrijfsdiploma van te maken in zo'n geval als de constructie met bedrijf D. - en de onderliggende programma's te laten inschalen als een kwalificatie op 5 – net zoals in Nederland gebeurt via het Nationaal Coördinatiepunt (van het NLQF).

Ierland

Zoals in het begin aangegeven, nog even een blik op hetgeen in Ierland gebeurt. Daar kent men ook een opleiding die in de Europese context als SCHE is te beschouwen. Deze wordt alleen gegeven bij de Institutes of Technology, dus niet bij de universiteiten. Het is wel een formele opleiding die voldoet aan alle eisen.

In de presentatie in Porto over de Ierse SCHE werd gemeld dat de belangstelling voor deze opleiding de laatste jaren zeer sterk aan het teruglopen is. Veel meer jongeren willen meteen naar de universiteit, alwaar overigens ook opleidingen zijn met een duidelijk professionele insteek. Maar dat is een situatie die in zeer veel landen is terug te vinden, met de drang van ouders om meteen naar het hoogste te streven voor hun kinderen.

Maar net als in Portugal heeft men in Ierland een naam voor de SCHE gekozen die nou niet als erg uitdagend en onderscheidend kan worden gezien: Higher Certificate. Niet eens een diploma en dus ook echt niet leidend tot een graad. Hoewel, er is recentelijk nagegaan of het gebruik van 'Associate' als typering voor deze opleiding tot meer status kan gaan leiden. Er zijn nog geen effecten bekend, maar het is in ieder geval een eerste stap, zeker nu SCHE sinds mei 2018 een formeel erkende status heeft binnen de EHEA en dus ook in de internationale samenwerking een rol kan gaan spelen. Ook Ierland kan daarmee aan de slag.

Dus...

De hier beschreven voorbeelden laten zien dat we in Nederland goede keuzes hebben gemaakt, passend bij het nationale systeem maar ook bij wat er zoal internationaal gebeurt. Binnen Europa is het nu zaak om de SCHE niet te laten 'verwateren'. Voorkomen moet worden dat allerlei belanghebbende partijen 'ermee vandoor gaan' en meedrijven op de wil om ook 'zoiets' in de markt te zetten. Het is per definitie hoger onderwijs, maar ook aanbieders van VET (ons mbo) en bedrijfs-academies zien hun kans schoon als de ho-instellingen het gat op niveau 5 laten vallen.

Dat zou zonde zijn, vooral voor de studenten, jongeren en ouderen, als ze een erkend en waardevol getuigschrift binnen het hoger onderwijs willen behalen. Natuurlijk hebben alle andere kwalificaties op niveau 5 hun eigen specifieke waarde voor het individu met het oog op de arbeidsmarkt. Maar transparantie binnen het gehele aanbod begint met het neerzetten van standaarden die voor de buitenwacht en de doelgroepen te begrijpen zijn. Dus ook voor de SCHE.